

Думки на часі.

Коли так глянеш „оком ясным, без облуди“ по всій нашій широкій, американській Русі-Україні, то відразу почуєш, неначе якесь скоботане кінчастим склом по животі. А у носі — то хіба ліпше і не згадувати. Се, бачте, заносить такими пахопами теперішнє наше життя. Бо справді ми живем — гей живем, чисто, як у тій співанці співася: „живем, живем, своїм життям“, що то раз „втихне“, а потім як тобі „воркне, помчить ся в даль“ то хоч — сідай і плач. І власне під пору, правдоподібно з Вожого допущу, життя наше дозволило собі адориво „воркнути“, тому то і слід, та як приказує наша дивникарська совість, се буйне „воркнене“ зареєструвати, подати його до публічного відома і о скільки дозволять нам наші мозги, що то схоластики ані не понали, а вже про університет то хіба лиш через десяти уста слухом дещо зачували, — витягнути деякі монсеєнції.

Безпосередню притоку до сего дали 2 останні числа „Душпастиря“, нашої духовної часописи. „Душпастир!“... — духовна часописи?... ще до того на американській Русі?... І ти береш ся про ню писати?... Нещасний!... Чи не тямим слова поета:

„Чоловіче!... Се писати!...
Ти пропадеш наче муха!
Бо в повіі довгі язички,
А у люду довгі — уха!“

Чи не знаєш, що попівський стан на Русі-Україні, се синонім самого Бога! Спробуй лиш сльвіцем екритикувати несвященнічі діла нашого священика, а вмиє уся карта закричить, що ти еретик, безбожник, гайдамака, пресбітеріян, лютер, соціаліст, нігіліст, анархіст, атеїст і так далі і так далі. А тих всяких „істів“ стільки тобі накладуть, стільки насиплють, що усі старинні герої, почавши Ахіллес, Енеас, Кожемяко, Муромцем а скінчивши „народовим“ Збишком, ступили б по собі слухи, та драгнули межами наче сполохані заяці. Бо се не жарти. Сеж прецінь наслідники Христа, що говорив: „Я є кротость і смиреніє“, сеж його ученики, се проповідники безсмертних наук Того, що був найвищим ідеалом любові і милосердя. І ось сі, що день-денно ранком, своїми устами шепчуть слова молитви „і остави нам долги наша, яко і ми оставляєм“... сі самі в пів години опісля голосять: „Попа американські! Чейже прокинеться! Гей хто в лісі, озови ся, та викрешемо огню... (хрестом...)“ щоб сей пустий, бундучний бурян викинути поза тин!... мовчати далі і терпіти, булоб то саме, що підставляти плечі під удари людини, що її одною жменею едусити можна (бож сам Христос прецінь сказав: „як хто вдасть тебе в лице, настав друге!“) Або з понами, або без понів!... (Дослівний передрук з „Душпастиря“, число 3, сторона 14).

Сеєр!... 3 понами — але понами, що чують у своїй душі іскру національної приналежності, що почувають себе звеном, нерозлучною, одною з усім нашим народом, а вже хіба ліпше без таких „імя чорного інтерна-

ціоналізму підпорядковують добро люду своїй власній кастовості.

Повторюю ще раз: з понами, — та додамо: з такими, що не лиш пустими словами, але ділами йдуть в народ, відкривають очі меншому братови, стають йому батьком і провідником у сій чужій чужині. А се-го від нашого священицтва вимагає мусимо і то тим паче, бож воно є до сего обов'язане, коли вже не з якихсь иньших вагальдів, то хоч в імя тої науки, яку само голосить (притягає про таланти), та яка передовсім для нього повинна бути найсвятішою.

На жаль однак — якось цілком противно діє ся у нас. Від пару літ що раз сильніше зарисовує ся розлам поміж народом і священицтвом, прибирає що раз то острійші форми, виступають що раз то різкіші противності. І спитаймо: чому то так; хто тому причиною?

Вдармо ся в груди і скажимо собі так щиро, без обаяннів усю правду в очі. Чи не ви, отці?... Хто вплив в душі нашого народу зверну і енеохочене до всіх гарніших поривів і починів, хто витворив такі дивогляди, як „Гайдамаки“, хто позагіривав усі починаючі ся ледви інституції, як не ви? Гляньмо в річницю „Свободи“ з 1900, 1901, 1902 та подекуди ще 1904 року. Скільки змарнованого запалу, скільки знівчених поривів. Народ на руках носив своїх священиків, сипав тисячами на усі народні потреби. Інституції виробили, наче гриби по дощі, народ радо і щиро віддавав свій останній цент. Заложено бурсу, основано шкільний фонд, товариство „Народний Дім“, стипендія для незасібних учеників, товариство „Руських патріотів“, видавництво популярних книжочок, і т. д. і т. д. Словом, сміло мож сказати за небишком Бен Акібою, що у нас вже всьо було. А де се днес?... Одно пішло туди, де і світ сонця не загляне, друге змарніло, третє дорожком розсипало ся. А, хто причиною?...

І чи давниця, що народ, стільки разів опуканий, стільки разів осміяний, стратив наконець віру в свої провідників, і на всякий почин, виходячий з їхнього боку, вправді з політики покидає головою, однак даліше робить своє, свою думку думає.

Скажете: се було колись; не рухаймо сего, що пилот припало. Добре; але і днес воно не ліпше діє ся. Згадаймо хотийби за „Просвіту“, за ті шумно рекламвані школи, читальні...

На таким підкладі, сотворенім миналими десятиками літ, зродила ся душна атмосфера, штучно до часу зацитувана і виплаждувана. І опять мусимо на нас вказати, як на сю головну причину, що почату прірву, місто вирівнати і засипати, поглубила ще душе.

Старі священики, що розуміли наші тутешні обставини, що жили ся з ними, помирали, або вернули ся в Галичину. На їхнє місце приїхали молоді, нові. Їх виховувано у иньшій душі, у иньшій школі. Заздалегідь вполювано у них віру в їхній авторитет, непомилність в усіх напрямках і зглядях. І такий молоденський священик, не знаючи ні жатя, ні лю-

дей, ні обставин, прийшовши між людей, відразу стає на котурни, всяку, хотийби і найдрібнішу опозицію проти свого авторитету вважає виступованєм проти Бога, нетерпить ніякої і нічної гадки, крім своєї. Заблудшого, меншого брата бере з гори і місто з християнською любовію прийти до нього і вказати йому ладно на його „прогрішенія“, відразу підходить до нього в буком. Народ усе те бачить і мимо того, що він сильно, може як ніякий иньший народ на світі, є прив'язаний до віри своїх батьків, мимо сего поволі відсуває ся від свого священицтва (не віри), починає дивити ся на нього холодним оком, а хробак зневіри впиває ся у його серце. Найліпшим доказом того є повстанє так зовимих „Гайдамаків“. Люди бачать, що щось не так воно є, як-би повинно бути; шукають точки виходу. Недозрілі однак духовно, без науки і просвіти, попадають в безглуздий абсурд, пшпуть нісенітниці, дурниці. І хоть як глупими мусимо уважати їхні виступи, однак зазначити їх мусимо як знаменний наслідок сотвореної вами самими атмосфери.

Так!... Не народ відступає від вас, але ви від нього відступаєте! Відступаєте своїми ділами, своїми словами, своїми думками.

Гляньте на події з останнього пів року. Розбите Р. Н. Союзу на два кусні, се нічия заслуга, як лиш вапа, і колись перед Всевишнім тільки ви будете за ню відповідати. А Союз розбились через зарозумілість на свій неоспоримий авторитет, нетерпимість нічийої гадки побіч своєї, підпорядковуванє інтересів і добра народу своїм власним, кастовим інтересам. Що більше ви витягули у сю небезпечну гру людину ідеальну, щирі, прибувшу тут з душою валитою у цергт молодечим жаром і охотою послужити своєму народови. І ви дійсно віддаєте отей сердечній людині медвежу прислугу, втягаючи її у круг своїх махінацій, а народови робите страшну кривду, ослаблюючи його організацію, його одинокє прабижаше в днях горя і смутку.

Що розбите Р. Н. Союзу се виключно тільки ваша заслуга, та що розбились його тільки задля своїх кастових інтересів, про се свідчить хіба недвозначно стаття „Вилізає помаленьки шило з мішка...“ поміщена в 4-ім числі „Душпастиря“. У ній вилито стільки жовчи на урядників Р. Н. Союзу, з такою злостію говорять ся про „непереведене“ конвенційної ухвали дотично зміни назви, її їд дїшла до тої степені, що не пофнула ся навіть перед хлопичим визиванєм, хіба вже найменше лицюючим духовній часописи, а ще до того в великодній числі. І серед злості злетіла маска з лиця — показало ся, що не ходило вам ніколи о добро організації, але виключно тільки о здобутє для себе в тій організації прав упривілейованих, таких прав, які мала во время оно шляхта у небижці Польщі. Бо і повідате так щиро, наче на сповіді, сиі воно, для чийого добра ви так усердно форсували на конвенції зміну назви нашої організації? Чи для добра її самої? Ой, хіба що ні! Ви знали, що така зміна

товариства запомового у товариство конфесійне, релігійне, стріне ся з сильною опозицією деяких елементів, згуртованих до сих пор мирно у Р. Н. Союзі. Мимо того, ви силоміць сіяли бурю, викидали зерно роздору у стіни нашого храму. І сим ви нанесли неабияку шкоду організації. Але і се булоб ще марняцею. Народній організації під заслоною псевдо-релігійного паравана, виставленого вами, грозила з иньшого боку страшна небезпека.

Ось послушайте: після ухвал Балтиморського собору, зачартерованих в Злучених Державах, а тим самим обов'язуючих перед тутешнім правом, усі католицькі релігійні громади, товариства, конгрегації і т. п. так в справах духовних, як і фінансових (се є в дотичнім параграфі аж надто ясно і недвозначно зазначене) підлягають невідлучно авторитетови церковної влади. Р. Н. Союз, прибираючи назву „Греко-католицький Руський Союз“ став-би тим самим перед правом в ряді церковних товариств. Він підпав-би невідлучно під юрисдикцію дотичного римо-католицького архієпископа. І вишлоб таке: народ мавби платити розмет, поносити усі тягари, творити при казі Р. Н. Союзу усія фонди — але розпоряджати ними після своєї волі не мавби ніколи права. Конвенція моглаб ухвалювати по десять разів підмоги на всякі патріотичні цілі, — вони ніколи не могли бути виплаченими, колиб архієпископови дотичної дієцезії, в якій находила-б ся каса „Гр. кат. Союзу“, се не подобало ся і він положив своє veto, (то значить, не згодив ся на післанє грошей з каси „Гр.-Кат. Союзу“ на дотичну, йому не-любю ціль). Що більше, його право до каси есентуального „Греко-Катол. Союзу“ булоб таке велике, що він кожної хвилини мігби прийти і забрати усі гроші, призначені як підмога для вів і сиріт і обернути їх після своєї видумки або химери. На тій підставі сказав один з тутешніх архієпископів про одну з подібних організацій, а мавочу релігійну закруку: „Потребує лиш кивнути пальцем, а уся каса організації протягом не цілих 24 годин найде ся в моїх руках“... Як цікаві, можемо послухати вам іменами і датами.

Ми віримо, і хочемо в се вірити, що наше священицтво, побиваюче ся так сердечно на конвенції і в „Душпастиря“ за сею переминою, не було-і не є свідоме отсей небезпеки — бо противно, то се булоб хіба страшним, варварським насильством, тим гіршим, що поповненим на своїм ріднім народі.

Не злоба, або якась ненависть, але накипілі на серцю слози і важка жура про будучу долю нашого люду на тій далекій чужині, подиктували нам отсі слова. І не в ціллію когось здискредитувати ми їх помістили на сторінках часописи; але коли часопись має бути дійсно вірним зеркалом суспільного життя, коли має бути тим дорожосказом, вказуючим шлях до ліпшої долі, то нехай же і совісно сповняє свою задачу. Менче о тос, що когось мимоходом драсне болючо — аби лиш вийшло хосен для загалу.

Погром русофілів на Буковині.

Перший день соймових виборів у Буковині, 2. с. м. приніс один спеціально характеристичний вислід: певний роагроз москвофілів. Мимо квоет, якими їх кандидати і агітатори, наче з рога щедрот, сипали на національних руських кандидатів, то богатих, то бідних, а руб-

левій валюті, якими сялкувались москвофілські „деятелі“ перековати буковинських руських виборців про „єдність“ цілого російського народу, провалились москвофілські кандидати просто в соромний опосіб. Буковинський сойм липить ся чистим від москвофілського сміття. Москвофілські кандидати „здобули“ на себе осьтакі числа голосів:

Могильнянський	2.240
Богатирець	1.535
Дробот	98
Маркевич	452
разом	4.025

Що се значить? Значить, що весь „російський нарід“ на Буковині вості притягнути на всіх кандидатів 4.025 голосів — із 64.673 управнених до голосованя виборців руського катастру себто коло 6 процент управненої до голосованя людности. І при такій „силі“ своїй мали ті люди чолю у Відні і в Петербурзі величати ся своїми впливами серед буковинської людности!

Образ погрому буковинського русофілства бувби недокладний, якби ми виспе поданих дат не порівняли з вислідами виборів до парламенту в 1907 році. Тоді москвофіли зібрали на себе стільки голосів:

Козак	311
Гакман	1.972
Гакман	2.372
Богатирець	3.726
Савчук	759
разом	10.111

Протягом короткого часу чотирох років буковинські „Росіяни“ злетіли з числа 10.111 на 4.025 голосів. Значить, втратили більше половини. Можна сподіватись, що коли „російський“ нарід на Буковині буде в дотеперішній прогресії далі „рости“, то країна ся вже в недовгій часі буде очищена від гнилії пошести.

Нема сумніву, що без явної і скритої підмоги польської такої галицьке москвофілство скоро пішлоб слідом своїй буковинській пошесті. Ділять Галичину від Буковини тільки Черемош; руська людність тут і там така сама; колиж москвофілство по сім боці Черемоша може ще маскувати свою гниль позорами життя і сили, та зи се руський нарід і австрійська держава мають подякувати не кому иньшому, як польській суспільности і польській адміністрації. Було се відоме ще перед буковинськими виборами, але вони задемонстрували се ад осясу.

Ні при однім буковинським „Росіяни“ не зазначив ся погром москвофілства тах ярко як при найчильнішій москвофілській ділячу Богатирци. Сей чоловічок, котрий недавно в Петербурзі ревно жалкував ся, що минулися ті старі, добрі часи, коли Буковина була під російською владою, виступив — він, парох — проти руського селянина війта Лисана. І той простий селянин одним разом здобув собі в 10.903 відданих голосів не менше 9.587, себто 95 процент. „Російський“ кандидат одержав — мимо дикої агітації, мимо підмоги в грошах і полах, з Галичини і Росії — ратом 1.235 голосів. Але й се — в порівнянню з загальним числом відданих голосів — зникаюче число „російських“ виборців показує ся ще більше зникаючим, коли пригадаємо, що в парламентарних виборах 1907 року той сам Богатирець одержав ще аж 3.726 голосів, себто тричі стільки, що тепер у соймових виборах у зурії загального голосованя.

Одним словом і буковинські вибори показали, що без польської суспільної адміністрації і підмоги, — насаджений рублем „російський“ нарід на нашій землі мусить згинути — „як роса на сонці.“

